

لزوم توجه به کارآفرینی دریایی در جهت تحقق توسعه اقتصاد دریا محور ایران امیر محمودزاده^۱، فرشته مختاری^۲

چکیده

معمولاً منشأ تحولات بزرگ در اقتصاد یک کشور، توسعه کارآفرینی و وجود افراد خلاق، نوآور و مبتکر در عرصه اقتصادی آن کشور است. بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند که مشکل کشورهای توسعه‌نیافته امروز کمبود سرمایه (اعم از مالی و انسانی) نیست، بلکه عدم وجود کارآفرینی است. بدون توجه کافی به مقوله «توسعه و فرهنگ کارآفرینی» نمی‌توانیم به شاخص‌های رشد و توسعه دست یابیم. هزاران کیلومتر ساحل در شمال و جنوب، هزاران کیلومتر مربع آب‌های تحت حاکمیت کشور ایران و نیز اقیانوسی بودن و موقعیت ژئواستراتژیک سواحل جنوب شرق، پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های بی‌شمار و ... در روند اجرای اقتصاد مقاومتی، در طول سده‌های اخیر نقش و جایگاه مؤثری در رشد و توسعه کشور نداشته‌اند. کشور ما اکنون فعالیت‌های گسترده‌ای در حوزه‌های دریایی در شمال و جنوب و سواحل آن‌ها نظیر فعالیت‌های نفتی، ترابری دریایی، گردشگری ساحلی، صنایع دریایی دارد اما با مراجعه به آمار و ارقام ملاحظه می‌شود با توجه به سواحل طولانی کشور در شمال و جنوب و پتانسیل‌های بسیار زیاد در این مناطق نبود فرهنگ کارآفرینی و شناسایی و خلق فرصت‌ها و عدم بهره‌برداری بهینه از دریاها، پیرامونی و سواحل و جزایر کشور، سبب از دست رفتن فرصت‌های بسیاری شده و علاوه بر آن، مشکلات اجتماعی و اقتصادی کشور در سواحل نیز، رو به افزایش است. کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای کوچک، پرسود و خوش آتیه در جزایر، سواحل و دریاها، راهکاری برای افزایش تولید ملی، خودکفایی و ایجاد اشتغال پایدار به ویژه در مناطق ساحلی، ارزآوری، تأمین نیازهای ساکنان بومی، حفظ و ثبات بافت جمعیتی شهرهای ساحلی و در نهایت گامی در جهت تحقق اقتصاد مقاومتی است. این مقاله با مروری بر ادبیات موجود به بررسی اجمالی اقتصاد دریایی ایران می‌پردازد

۱ دکتری مدیریت بحران و رئیس مرکز کارآفرینی شاخص پژوه، amiramj1@yahoo.com

۲ کارشناس ارشد دانشگاه اصفهان، fmkhtari2@yahoo.com

و تلاش دارد تا با این مرور نقش بنیادین و برتر کارآفرینی دریایی در توسعه اقتصاد دریا محور و در نهایت اقتصاد مقاومتی را مورد تأکید قرار دهد.

واژگان کلیدی: اقتصاد دریا محور، کارآفرینی دریایی، توسعه، اشتغال، فرصت

مقدمه

معمولاً منشأ تحولات بزرگ در اقتصاد یک کشور، توسعه کارآفرینی و وجود افراد خلاق، نوآور و مبتکر در عرصه اقتصادی آن کشور است (احمد پور، ۱۳۹۰). کارآفرینی فرآیندی است که طی آن فرد کارآفرین با ارائه ایده و فکر جدید ایجاد کسب و کار با قبول مخاطره و تحمل ریسک، محصول و خدمت جدید را ارائه می‌کند. (Prokopenko & Pavlin, 1999) ژوزف شومپیتر (۱۹۳۴) فرآیند کارآفرینی را «تخریب خلاق» می‌نامد. به عبارت دیگر ویژگی تعیین کننده در کارآفرینی همانا انجام کارهای جدید و یا ابداع روش‌های نوین در امور جاری است. روش نوین همانا «تخریب خلاق» هست. از نظر وی نوآوری در هر یک از زمینه‌های ذیل کارآفرینی محسوب می‌شود.

۱- ارائه کالای جدید

۲- ارائه روش جدید در فرآیند تولید

۳- گشایش بازاری جدید

۴- یافتن منابع جدید

۵- ایجاد هرگونه تشکیلات جدید در صنعت کارآفرینی کیفیتی است که افراد را قادر می‌سازد یک فعالیت جدید را شروع کنند یا با قدرت و به‌طور ناباورانه فعالیت موجود را توسعه دهند. (احمدپور، ۱۳۸۰)

با توجه به نقش کارآفرینی در توسعه همه‌جانبه در کشورهای صنعتی و پیشرفته، کشورهای در حال توسعه نیز به دنبال ایجاد مجموعه گسترده‌ای از سازمان‌های کارآفرین هستند. از این رو باید نقش و اهمیت فرهنگ کارآفرینی و عوامل رشد و توسعه یا موانع آن در سازمان‌ها مشخص و معرفی شوند (جدی، ۱۳۸۰). تقویت کارآفرینی و ایجاد بستر مناسب برای توسعه آن، از ابزار پیشرفت اقتصادی کشورها و به‌ویژه کشورهای در حال توسعه به شمار می‌آید، یک فعالیت با اثربخشی بالا منجر به توسعه اقتصادی، ایجاد اشتغال، نوآوری،

رقابت‌پذیری و ... می‌شود (Verhul, 2001). کارآفرینی مقوله بسیار مهمی است که امروزه بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه به آن توجه جدی مبذول می‌دارند. در این جوامع، کارآفرینی تبدیل به ابزار نیرومندی در جهت ایجاد فرصت‌های مناسب شده که بهره‌گیری از آنها می‌تواند باعث رفع مشکلاتی همچون بحران اشتغال، کمبود نیروی انسانی خلاق و پویا، پایین بودن بهره‌وری، کاهش کیفیت محصولات و خدمات و رکود اقتصادی رقابت شود (Fogel, et al, 2005). تأمل در وضعیت اقتصادی و روند مراحل پیشرفت در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه که به موضوع کارآفرینی توجه نموده‌اند، نشانگر آن است که این کشورها توانسته‌اند به پیشرفت‌های چشمگیری در زمینه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی دست یابند و یا حداقل بحران‌های پیش آمده را به سلامت پشت سر گذاشته و بحران‌های آینده را مهار نمایند. از جمله این کشورها می‌توان ایالات متحده، کشورهای اتحادیه اروپا، کشورهای جنوب شرقی آسیا، چین، برخی کشورهای آمریکای لاتین و آفریقایی و اقیانوسیه را نام برد (علم بیگی، ۱۳۸۶).

بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند که مشکل کشورهای توسعه‌نیافته امروز کمبود سرمایه اعم از مالی و انسانی نیست، بلکه عدم وجود کارآفرینی است. بدون توجه کافی به مقوله «توسعه و فرهنگ کارآفرینی» نمی‌توانیم به شاخص‌های رشد و توسعه دست یابیم که از طریق تغییر در روند تولید، بهره‌وری و پیشرفت فنی و صنعتی در عرصه اقتصاد حاصل می‌شود (ویسی و همکاران، ۱۳۸۹).

توسعه اقتصادی

عبارت است از رشد اقتصادی همراه با تغییرات بنیادین در اقتصاد و افزایش ظرفیت‌های تولیدی اعم از ظرفیت‌های فیزیکی، انسانی و اجتماعی. در توسعه اقتصادی، رشد کمی تولید حاصل خواهد شد اما در کنار آن، نهادهای اجتماعی نیز متحول خواهند شد. (توکلی و محمودی، ۱۳۹۵)

جایگاه کارآفرینی در فرایند توسعه اقتصادی

بی‌تردید کارآفرینی نقش بسیار کلیدی در توسعه‌ای اقتصادی و پایدار همه جوامع دارد. به قول شومتیتر، کارآفرینی موتور توسعه اقتصادی است که بدون آن هیچ کشوری نمی‌تواند به توسعه‌ی اقتصادی دست یابد. در نظام اقتصادی توسعه‌یافته، نوآوران و صاحبان فکر و

ایده سرمایه‌های اصلی یک بنگاه اقتصادی و از عوامل اصلی توسعه پایدار محسوب می‌شوند. امروزه ساختار اقتصادی دنیا با گذشته به‌طور اساسی تفاوت دارد. توسعه اقتصادی دنیای امروز بر پایه نوآوری و خلاقیت و استفاده از دانش استوار است این اقتصاد را اقتصاد مبتنی بر دانش یا اقتصاد دانش‌محور گویند (عربیون و عبدالله زاده، ۱۳۸۹)

اهمیت استفاده از پتانسیل‌های دریاها و سواحل در شکوفایی اقتصادی ایران

دریاها و سواحل پتانسیل فوق‌العاده‌ای در روند اجرای اقتصاد مقاومتی دارند و می‌توانند بخش بزرگی از اهداف اقتصادی کشور را محقق سازند. به‌طوری‌که علاوه بر ایجاد درآمدزایی، ارزآوری، ایجاد اشتغال، تأمین نیازهای ساکنان بومی و بسیاری از موارد اقتصادی دیگر، به حفظ و ثبات بافت جمعیتی شهرهای ساحلی نیز قوام بخشند.

کشور ما اکنون فعالیت‌های گسترده‌ای در حوزه‌های دریایی در شمال و جنوب و سواحل آن‌ها و حتی حوزه‌های دریاچه‌ای داخلی دارد. فعالیت‌های نفتی، ترابری دریایی، گردشگری ساحلی و صنایع دریایی همه گویای گسترش این فعالیت‌ها است؛ اما با مراجعه به آمار و ارقام ملاحظه می‌شود با توجه به سواحل طولانی کشور در شمال و جنوب، نبود برنامه‌ای راهبردی و عدم بهره‌برداری بهینه از دریاها و سواحل و جزایر کشور، سبب از دست رفتن فرصت‌های بسیاری شده و علاوه بر آن، مشکلات اجتماعی و اقتصادی کشور در سواحل نیز، رو به افزایش است. اقتصاد ایران برای نقش‌آفرینی جهانی و در جهت باقی ماندن در میدان رقابت نفس‌گیر منطقه‌ای که رقبا سخت در تلاش برای پیشی گرفتن از یکدیگر هستند، به مدیرانی تصمیم‌گیر و با درایت و با روحیه جهادی نیاز دارد تا ضمن درک شرایط موجود و پرهیز از شعارزدگی و هنر مدیریت بر منابع ملی را به‌خوبی از خود نشان دهند.

کارآفرینی به‌عنوان مهم‌ترین محور اصلی رشد و توسعه اقتصاد دریایی

کارآفرینی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین محورهای اصلی رشد و توسعه اقتصاد دریایی به دلایل زیر دارای اهمیت است:

۱. عامل افزایش سرمایه‌گذاری و به‌تبع آن افزایش سود و سرمایه‌گذاران می‌شود.

۲. سبب ایجاد فرصت‌های تازه در بازار کار و راهکار مؤثری در ایجاد اشتغال مولد و پایدار در کشور است.
۳. موجب دگرگونی ارزش‌ها و تحول ماهیت آن‌ها می‌شود و ارزش‌های تازه‌ای به وجود می‌آورد.
۴. موجب آسان شدن روند رشد و توسعه کشور می‌شود.
۵. محیط و شرایط لازم را برای تولید کالاها، محصولات و بازاریابی آن‌ها فراهم می‌سازد.
۶. کارآفرینی سبب پیدایش محصولات، خدمات، روش‌ها، سیاست‌ها، افکار و راهکارهای نو برای حل مشکلات جامعه می‌شود.
۷. عامل توسعه اقتصادی، رفاه و تأمین اجتماعی جامعه است. (بهزادیان نژاد، ۱۳۸۰)

موقعیت استراتژیک دریایی ایران یا اهمیت اقتصاد دریا محور برای جمهوری اسلامی ایران

کشور بزرگ ایران با در اختیار داشتن بیش از ۵ هزار کیلومتر مرزهای آبی در شمال و جنوب، دسترسی آسان به آب‌های بین‌المللی، قرار گرفتن در مجاورت غنی‌ترین مخازن نفت و گاز در عمق دریا، مالکیت جزایر متعدد در آب‌های جنوبی، دارا بودن ذخایر غنی آبزیان دریایی و در اختیار داشتن راهبردی‌ترین نقاط حیاتی جهان در قلمرو آبی تحت حاکمیت خود، دارای ویژگی‌ها و مزیت‌های بی‌شماری است این ویژگی‌ها موجب شده برنامه‌ریزی برای بهره‌گیری هر چه بیشتر و بهتر از این نعمت الهی فراهم و افق چشم‌انداز توسعه با نگاه به دریا روشن‌تر شود و مسیر دسترسی به هدف قدرتمندترین و ثروتمندترین کشور منطقه در کلیه ابعاد آسان‌تر و سریع‌تر طی شود.

دلایل لزوم توجه به کارآفرینی دریایی در ایران

شرایط داخلی ایران به گونه‌ای است که توجه به دریا را بیش‌ازپیش الزامی می‌سازد. تراکم نسبی جمعیت در سراسر ایران، وضع نسبی یکسان و مطلوبی ندارد و این علاوه بر آنکه توسعه اقتصادی را با مشکل مواجه می‌سازد، در کلیت جامعه کنونی ما نیز وضعی نابسامان را جلوه‌گر می‌سازد، رشد فزاینده تخریب محیط‌زیست و نابسامانی در بهره‌برداری از

آب و خاک، به علاوه ناپایداری بهره‌مندی مطلوب از ریزش‌های جوی، بهره‌گیری هرچه بیشتر از دریا جهت تأمین معیشت و تغذیه و اشتغال و حتی اسکان را الزام‌آور می‌سازد. این در حالی است که تنها حدود یک درصد از اشتغال و حدود یک درصد از تغذیه مردم ایران با استفاده از دریا است.

هزاران کیلومتر ساحل در شمال و جنوب و هزاران کیلومتر مربع آب‌های تحت حاکمیت کشور در طول سده‌های اخیر نقش و جایگاه مؤثری در رشد و توسعه کشور نداشته‌اند و بخش اعظمی از راهبردها، سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای معطوف به آبادانی بخش‌های مرکزی بوده و به مناطق ساحلی و دریاها کمتر پرداخته شده است. قدرت‌های استعمارگر نیز همواره سعی در محدود کردن دسترسی ملت‌ها و دولت‌ها به آب‌های آزاد، محصور کردن آن‌ها در خشکی و در نهایت دور کردن آن‌ها از سواحل و دریاها به منظور عدم ارتباط مستقیم و فعال با دنیای پیرامون داشته‌اند.

با شکل‌گیری نظام‌های نوین جهانی و دگرگونی در ساختاربندی‌ها و قواعد توسعه ملی کشورها، مزیت و فرصت بی‌نظیر دریا به‌عنوان یک حوزه دارای قابلیت توسعه نادیده انگاشته شد، طی سال‌های دهه ۴۰ تا ۶۰ شمسی از سویی به علت فقدان تجربه عمل‌گرایانه در برنامه‌ریزی‌های توسعه و نیز به دلیل گسترده شدن سایه درآمدهای نفتی بر ساختار اقتصاد ملی، آمایش سرزمینی ایران در ناقص‌ترین و پر ایرادترین شکل خود ظهور و بروز یافت. در این میان عمده‌ترین سهم از نگاه توسعه به کلان‌شهرهایی با جمعیت روبه رشد و عمدتاً مهاجر معطوف شد، کلان‌شهرهایی که هیچ‌کدام لذت طلوع و غروب آفتاب ارغوانی دریا را تجربه نمی‌کردند. این پدیده به مرور توسعه نامتوازن در کشورمان را رقم زد که علاوه بر ایجاد دردسرهایی در روند توسعه کلی اقتصاد، انبوه مزیت‌های نواحی ساحلی ایران را عقیم گذارد.

ضرورت استفاده از راهبرد توسعه دریا محور

علاوه بر اهمیت اقتصادی دریاها و سواحل، بسیاری از تهدیدها نیز، از ناحیه‌ی دریایی متوجه کشور است. اکنون توسعه‌نیافتگی و عدم حضور جدی ایران در دریاهای باز و اقیانوس‌ها سبب شده است که شناخت و بهره‌برداری کشورهای فرا منطقه‌ای از محیط‌های دریایی پیرامون ایران، به مراتب بیشتر از شناخت و بهره‌برداری مراکز دریایی کشور از این محیط‌ها باشد. در نهایت، به‌طور خلاصه می‌توان گفت با وجود آنکه ایران اسلامی، کشوری

دریایی محسوب می‌شود و در کنار سه آبراهه مهم و راهبردی جهان خشکی محور قرار گرفته است، اما برنامه‌های توسعه‌ی کشور، عمدتاً برّی است. درحالی‌که اعتقاد کارشناسان بر آن است که این برنامه‌ها باید بحری (دریا محور) باشد و یا آنکه حداقل موازنه‌ای منطقی بین خشکی و دریا برقرار باشد.

امور دریایی، عرصه و رویکردی پیچیده در ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، نظامی و... در هر کشور ساحلی دارد؛ به‌طوری‌که امور یادشده، عمدتاً به دودسته‌ی کلی تقسیم‌بندی می‌شود. دسته‌ی اول، اموری است که به بهره‌برداری از دریا به‌عنوان یک منبع طبیعی مربوط می‌شود و بستگی زیادی نیز به کیفیت محیط طبیعی دریا دارد. ماهیگیری و توریسم و صنایع نفت و گاز، جزو دسته‌ی اول محسوب می‌شوند و دسته دوم، شامل اموری می‌شود که دریا را به‌عنوان ابزار به کار می‌گیرند و مقوله‌های حمل‌ونقل کالا و مسافر، فعالیت‌های بندری و کشتی‌سازی را در بردارند. طبیعی است، رشد و توسعه‌ی این حوزه، مستلزم توسعه و توجه به زیرساخت‌ها و یا صنایع پایین‌دستی است که ازجمله‌ی آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱- فناوری دریایی، شامل طراحی، ساخت، نصب و تعمیر انواع شناورها، سازه‌های فراساحلی و ماشین‌آلات و تجهیزات و قراضه‌پردازی
- ۲- بنادر و عملیات بندری و دریایی (امور بندری، دریایی و دریانوردی)
- ۳- صید و صنایع وابسته
- ۴- بهره‌برداری از منابع نفت و گاز دریایی
- ۵- حمل‌ونقل دریایی
- ۶- آموزش و تحقیقات
- ۷- صنایع دفاعی دریایی
- ۸- توریسم و گردشگری دریایی
- ۹- قوانین، مقررات و استانداردها، اعم از مقررات حقوقی، رویه‌های قضایی، ایمنی و امنیت دریایی و حفاظت از محیط‌زیست
- ۱۰- بیمه دریایی و مؤسسات مالی و اعتباری
- ۱۱- سیاست‌های کلی نظام در مورد حمل‌ونقل تا سال ۱۴۰۴
- ۱۲- ایجاد نظام جامع حمل‌ونقل و تنظیم سهم هر یک از زیر بخش‌ها

اصول دستیابی به توسعه دریا محور

آنچه مسلم است والاترین و بالاترین هدف در مفهوم و مقوله «توسعه دریا محور»، کسب اقتدار و سیادت اقتصادی دریایی و داشتن حضوری قدرتمند در تمامی زمینه‌های دریایی در سطح منطقه و سپس در ابعاد جهانی است؛ که با توجه به اصول زیر تحقق خواهد یافت.

۱- تمامی سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کشور در سطوح بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای و محلی می‌تواند با در نظر گرفتن ظرفیت‌ها و مزیت‌های سواحل و دریاهای کشور تدوین گردد به گونه‌ای که این مزایا به‌عنوان عواملی توانمند ساز جهت رشد و توسعه پایدار کلیه مناطق کشور لحاظ گردند به طوری که سهم قابل توجهی از درآمد ناخالص ملی از طریق فعالیت‌های مرتبط با سواحل و دریاهای کشور تأمین گردد.

۲- الگوی توزیع و پخشایش جمعیت و پراکندگی آن در کشور می‌تواند از تمرکز بیشتر در مناطق مرکزی به سوی مناطق ساحلی گرایش یافته و در نهایت به یک سازمان‌دهی فضایی متناسب و مطلوب در کل کشور منجر شود. این امر مستلزم تعریف انواع فعالیت‌های اقتصادی در دریاها، سواحل و پس‌کرانه‌ها و فراهم نمودن شرایط و بسترهای محیطی لازم برای جذب جمعیت در شهرها و روستاهای بندری و ساحلی است به گونه‌ای که مناطق کلان‌شهری را در سواحل و بنادر کشور همانند دیگر مناطق توسعه‌یافته دنیا ایجاد نماید و به موازات آن ضریب نفوذ و آسیب‌پذیری نظامی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی این مناطق را از سوی قطب‌های بیگانه کاهش داده و باعث ارتقاء توان بازدارندگی و ضریب پایداری ملی کشور گردد.

۳- اقتدار دریایی که در طول تاریخ یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های مشترک غالب قدرت‌های سیاسی و اقتصادی بوده، به‌عنوان برآیندی از توانمندی و حضور قدرت‌های جهانی در تمامی زمینه‌های دریایی شامل علمی، صنعتی، تجاری و نظامی هست که ایران بر اساس این دکترین و از مسیر توسعه دریا محور به این مهم دست یافته و به یکی از قدرت‌های تأثیرگذار در عرصه‌های بین‌المللی تبدیل خواهد گردید

تردیدی نیست که سنگ بنای این اقتدار و سیادت اقتصادی دریایی تنها با افزایش سطح هم‌اندیشی و تعامل میان فعالان دریایی کشور و تکرار مفاهیم و اهداف مشترک این فعالان و توجه مسئولان کشور به امر توسعه دریا خواهد آمد.

آنچه مسلم است تحقق اقتصاد مقاومتی مبتنی بر راهبرد درون‌زایی و برون‌گرایی، نیازمند رشد همگن و متناسب بر اساس تکیه بر شناخت و درک کاملی از مزیت‌های سرزمینی ایران است. در این میان «توسعه اقتصاد دریا محور» می‌تواند یکی از ارکان مهم این توسعه تلقی شود. والاترین دستاورد توسعه دریا محور، کسب اقتدار و کسب سهم بیشتری از اقتصاد ملی و کسب حضوری قدرتمند در تمامی عرصه‌های دریایی در ابعاد جهانی است که این امر با کارآفرینی دریایی محقق می‌گردد.

اهداف بلندمدت با رویکرد توسعه دریا محور

جهت تحقق اقتصاد دریا محور با توجه به سند چشم‌انداز بیست‌ساله می‌توان موارد زیر را مدنظر قرار داد:

۱. استفاده از دریا به‌عنوان دروازه‌های ارتباطی و تعامل با سایر کشورها در راستای توسعه همه‌جانبه‌ی کشور و برون‌گرایی اقتصادی
۲. ایجاد زمینه توسعه پایدار اقتصادی-اجتماعی مناطق ساحلی از طریق بهره‌برداری‌های مناسب از ظرفیت‌های ساحلی
۳. حفاظت از محیط زیست مناطق ساحلی
۴. تضمین حق بهره‌برداری عمومی از سواحل دریایی به‌عنوان یک ثروت ملی
۵. استفاده‌ی بهینه از فضا و منابع ساحلی و کاهش رقابت در بهره‌برداری از این منابع میان کاربران
۶. ساماندهی جوامع انسانی و تأسیسات در مناطق ساحلی و حفظ ایمنی آن‌ها در مقابل مخاطرات محیطی و امنیتی
۷. توسعه ناوگان تجاری دریایی در سطح منطقه و جهان
۸. ساخت زیرساخت‌های موردنیاز در خصوص توسعه دریا محور (بنادر، خطوط ریلی، خطوط جاده‌ای و ...)
۹. هماهنگ کردن نهادها و سازمان‌های مختلف در زمینه تغییر نگرش از اقتصاد زمینی به اقتصاد دریا پایه

۱۰. فرهنگ‌سازی در زمینه توجه به دریا و اقتصاد دریایی
۱۱. تحقق نیروی دریایی راهبردی به معنای واقعی کلمه به منظور تأثیرگذاری فعال در چانه‌زنی‌های سیاسی و اقتدار ملی
۱۲. گسترش سامانه‌های پدافندی و تقویت نیروهای نظامی در طول سواحل خلیج فارس و دریای عمان با توجه به تهدیدات احتمالی

چشم‌انداز توسعه‌ی دریایی ج.ا.ایران

از آنجاکه مهم‌ترین و بلندمدت‌ترین برنامه‌ی تدوین شده در کشور، برنامه‌ی بیست‌ساله است، در این قسمت، از آن برنامه استفاده می‌شود تا چشم‌انداز مناسبی برای توسعه‌ی دریایی کشور تدوین شود. بر اساس چشم‌انداز بیست‌ساله در افق ۱۴۰۴ ایران کشوری است: توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل ... دست‌یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه‌ی آسیای غربی. با توجه به چشم‌انداز کشور و ویژگی‌های آن، چشم‌انداز توسعه‌ی دریایی کشور در افق ۱۴۰۴، به شرح زیر قابل تدوین خواهد بود.

امور دریایی، دارای مؤلفه‌های مهمی در حوزه‌ی اقتصادی، علمی و فناوری است؛ از این رو دستیابی به مقام اول در منطقه، ارتباط تنگاتنگی با وضعیت چشم‌انداز توسعه‌ی دریایی کشور دارد و پیشرفت جدی در این حوزه را طلب می‌کند. تحقق اقتدار دریایی کشور و دستیابی به مقام اول در منطقه توانمندی همه‌جانبه‌ی کشور در دریا جهت حضور مؤثر و برتر در تمامی فعالیت‌ها و بهره‌برداری حداکثری از منافع حاصل (اقتصادی، اجتماعی، نظامی و...) از طریق کارآفرینی، نوآوری، خلاقیت و کشف و خلق فرصت‌ها را می‌طلبد. با توجه به اهداف سند چشم‌انداز می‌بایست راهبردهایی همچون توسعه فعالیت‌های اقتصادی سازگار با ظرفیت‌های زیست‌محیطی مناطق ساحلی، ترویج فرهنگ کارآفرینی دریایی، ایجاد زمینه‌ی مشارکت همگانی در ساماندهی مناطق ساحلی، حفاظت و احیای زیست‌بوم‌های ساحلی و دریایی، کشف و خلق فرصت‌های کارآفرینانه را در جهت دستیابی به اقتدار اقتصاد دریایی به کار گرفت.

نتیجه‌گیری

صنایع دریایی به عنوان یکی از صنایع مادر می‌تواند نقش مؤثری در رشد و توسعه کشور داشته باشد. این حوزه برگیرنده طیف وسیعی از فعالیت‌هایی همچون ساخت، تعمیر و تغییر سازه‌های گوناگون، تهیه همه ابزار و تدارک خدمات و نیازمندی‌های مرتبط با انواع کشتی، شناور، سکوها، فراساحل، ناوبری، دریانوردی، دریاداری، بندرداری، خدمات بندری و صید و صیادی می‌باشد. سازمان‌ها، نهادها و ارگان‌های دولتی و خصوصی متفاوتی که مرتبط با این صنعت می‌باشند طیف وسیعی را شامل شده که از جمله می‌توان به مراکز آموزشی دریایی، انجمن‌های صنفی و تخصصی دریایی، شرکت‌های خدمات فنی و مشاوره و مهندسی دریایی، پژوهشگاه‌های دریایی و واحدهای تولید تجهیزات و قطعات و سازه‌هایی دریایی و فراساحل، شیلات، بنگاه‌های رده‌بندی و بازرسی دریایی، بندرها و مناطق ویژه اقتصادی دریایی، سازمان‌ها، نهادها و ارگان‌های دولتی، شرکت‌های ترابری و خدمات بازرگانی دریایی، شرکت‌های نفتی دریایی و مراکز صنعتی دریایی ایران اشاره نمود. صنایع دریایی شامل حوزه وسیعی از صنایع می‌شود که هر کدام می‌توانند پشتوانه و مهد توسعه علم و فناوری باشند (بیطرف پور، ۱۳۹۰). همان طور که قابلیت‌ها و توانمندی‌های متفاوتی در صنایع دریایی موجود می‌باشد چالش‌ها و نقاط ضعفی در این صنعت وجود دارد که اشتغال‌زایی و کارآفرینی را با محدودیت‌هایی مواجه می‌سازد. دیر بازده بودن پروژه‌های دریایی به خصوص در زمینه ساخت سازه‌های دریایی و شناور از جمله عواملی می‌باشد که اشتیاق کارآفرینان را جهت ورود به این حوزه کاهش می‌دهد. از طرفی سرمایه مورد نیاز در این حوزه نسبت به سایر حوزه‌های کارآفرینی بیشتر می‌باشد که نیازمند حمایت دولت و مشارکت ارگان‌های متفاوتی همچون بانک می‌باشد. علاوه بر سرمایه‌گذاری سنگین، تأمین بخش اعظم نیازها و تجهیزات دریایی در قالب واردات شکل می‌گیرد که امکان رقابت شرکت‌های کارآفرین داخلی را با شرکت‌های بین‌المللی عملاً غیرممکن می‌سازد. در بخش آموزش منابع درسی ارائه شده در مؤسسات آموزشی دریایی و دانشگاه‌ها بسیار قدیمی و فاقد سیلابس‌های مربوط به کارآفرینی می‌باشد که نیازمند گنجانیدن دروس خلاقیت و کارآفرینی در مقاطع مختلف به خصوص کارشناسی می‌باشد. معرفی بازارهای متفاوت کار رشته‌های دریایی منجر به افزایش مهارت در شناسایی نیازهای مربوط به هر بازار می‌گردد. شناسایی افراد خلاق در

فصلنامه علمی - تخصصی شاخص کارآفرینی / ۳۱

رشته‌های دریایی و ارائه تسهیلات مالی با هدف عملی نمودن نتایج تحقیقات می‌تواند ورد کارآفرینان را در این بخش نیز تسهیل سازد. این امر از طریق سیاست‌گذاری‌های کلان دولتی، توجه بخش آموزش به مباحث کارآفرینی در راستای تقویت مهارت‌های دانشجویان و حمایت مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری از تحقیقات و پژوهش‌های دریایی امکان‌پذیر می‌باشد.

منابع

- احمد پور داریانی، م. نصیری، م.ک.ف. ۱۳۹۰. تئوری‌های کارآفرینی (نظام‌های اقتصادی و کارآفرینی). نشر اخلاص، ۳۰۰
- احمد پور داریایی، م. ۱۳۸۰. کارآفرینی: تعاریف، نظریات، الگوها. انتشارات پردیس، چاپ سوم، ۵۷ تا ۳۲۰ صفحه.
- بهزادیان نژاد، قربان (۱۳۸۰)؛ ضرورت توجه به کارآفرینی و فناوری‌های پیشرفته، مجموعه مقالات کارآفرینی و فن آوری پیشرفته
- بیطرف پور کرمانی، م.ح. ۱۳۹۰، زمینه و فرصت‌های گسترش حضور بخش تعاون در صنایع دریایی
- توکلی، معصومه و محمودی، حمیده ۱۳۹۵؛ نقش کارآفرینی در توسعه پایدار، دومین همایش بین‌المللی مدیریت اقتصاد و توسعه.
- جدی. س. ۱۳۸۰ موانع توسعه کارآفرینی. ماهنامه تدبیر، شماره ۱۲۰
- علم بیگی، ا. (۱۳۸۶)؛ بررسی و تبیین نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات بر توسعه کارآفرینی سازمانی در سازمان ترویک
- ویسی، رضا و پریسا کریم زاده (۱۳۸۹)؛ توسعه فرهنگ کارآفرینی؛ عوامل و راهکارها مطالعه موردی؛ دانشگاه پیام نور استان مازندران، دوفصل نامه علمی _ترویجی برنامه و بودجه، شماره ۵۵۵، ۵۱۳-۵۲
- Fogel, K. Hawk, A. Morck, R. Yeung, B. 7221. Institutional obstacles to corporate entrepreneurship. Oxford Handbook of Entrepreneurship, Oxford University Publisher, England.
- Prokopenko, Joseph & Pavlin, Iger, 1999. Entrepreneurship development in pulliceenterprises, International labour organization.
- Verheul. I & et al. 7225. An Eclectic Theory of Entrepreneurship; Tinbergen Institute Discussion Paper Institute for Development Strategies; Indiana University.